

UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA” DIN IAȘI
FACULTATEA DE FILOSOFIE ȘI ȘTIINȚE SOCIAL-
POLITICE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE FILOSOFIE

CUNOAȘTERE ȘI ÎNVĂȚARE CREATIVĂ
Spre un model semiotic de educație performantă

Conducător de doctorat:
Prof. Univ. Dr. TRAIAN D. STĂNCIULESCU

Doctorand:
OANA-MIHAELA BALAN (căs. ALBU)

IAȘI
2022

CUPRINS

CONSIDERAȚII INTRODUCATIVE

1. Despre structura conceptual-metodologică a
2. Obiective ale unei integratoare modelări semio-logice
3. În sinteză, interpretări ale unei semioze deschise

Partea 1

PARADIGMA CUNOAȘTERII ȘI ÎNVĂȚĂRII CREATIVE: IPOSTAZE CONCEPTUAL-METODOLOGICE

Capitolul 1. EDUCAȚIA ÎN ORIZONTUL FILOSOFIEI ȘI AL ASUMPTIEI SEMIOTICE

1.1 Sensuri filosofice ale educației umane

1.1.1 Ipostaze etice în educație, premise ale performanței creatoare

1.1.2 Pledoarie pentru o filosofie a creației: principii metodice ale educației performante

1.2 Resursele strategice ale semioticii, un potențial conceptual-metodologic ce se cuvine valorificat

1.2.1 Accepțiuni definiții ale semioticii

1.2.2. Repere ale organonului semiotic

Capitolul 2. CUNOAȘTERE, ÎNVĂȚARE, CREATIVITATE: DIMENSIUNI MAJORE ALE EDUCAȚIEI

2.1. Conceptul de cunoaștere umană: o recuperare semiotică

2.1.1. Confruntări filosofice cu privire la problematica cunoașterii

2.1.2. Tipuri de cunoaștere: confruntări definiții

2.1.3. De la cunoaștere la cunoștințe / 41

2.2. De la cogniție la învățare / 48

2.2.1. Învățarea, capacitatea de a o lua mereu de la capăt

2.2.2. Întru o eficientă recuperare, tipuri de învățare: accepțiuni semiotice

2.3. Creativitatea, resursă cardinală a devenirii educative

2.3.1. Ipostaze semiotice ale creativității

2.3.2. Cunoaștere și învățare creativă: capacitatea de a ști și de a face altfel

Capitolul 3. INTERDISCIPLINARITATE ȘI “COMPUTER SCIENCE”: PREMISE ALE PERFORMANȚEI EDUCATIVE

3.1. Interdisciplinaritatea: principiile deschiderii performante către celălalt

3.1.1. Modelele mental-cognitive, instrumente corelate ale învățării creative

3.1.2. Relația dintre creativitate și strategiile educative de cunoaștere-învățare

3.1.3. Strategii integratoare: modelarea euristică, între mental și cognitiv

3.2. Spre o educație computațional-creativă: considerații semiotice

3.2.1. Paradigma computațională, preambul al unei emergente cunoașteri

3.2.2. Limbajul digital: o revoluție a educației actuale

3.2.3. Concluzii deschise către performanța computațional-creativă

Partea a 2-A

PERFORMANȚE ALE SISTEMULUI EDUCATIV DE TIP CAMBRIDGE: PARADIS INTERNATIONAL COLLEGE – STRATEGII DE ANALIZA SEMIOTICA

Capitolul 4. ANALIZA SEMIOTICĂ A UNUI SISTEM ROMÂNESC DE EDUCAȚIE PERFORMANTĂ

4.1. Modificări contextuale care se cuvin depășite

4.1.1. Schimbări de paradigmă educativă în context internațional

4.1.2. Analiza situațională a educației școlare în România în ultimile decenii: ipostaze ale crizei de valori

4.2. Semioza unei performante educații școlare românești:

Paradis International College

- 4.2.1. Contextul particular al acțiunii educativ-creative
 - 4.2.2. Actori ai actului de educare
 - 4.2.3. Interdisciplinaritatea aplicată semiotic:
 - 4.2.4. Strategii și canale de comunicare
 - 4.2.5. Misiunea *Paradis*: despre echipă, împreună
 - 4.3. Scopul ultim pe care educația creativă îl vizează
- Capitolul 5. EDUCAȚIA CREATIVĂ ÎN CONDIȚII DE CRIZĂ:
ÎNVĂȚAREA ONLINE, STUDIU DE CAZ
- 5.1. Principii ale învățământului la distanță: considerații definitorii
 - 5.2. Studiu semiotic de caz: educația la Colegiul *Paradis*.
 - 5.2.1. Profesori online: puncte de vedere nemijlocite
 - 5.2.2. Lecțiile predate, mijloc de educație online
 - 5.2.3. Strategii didactice de învățare online
 - 5.2.4. Contextul spațio-temporalității, factor de eficiență creativă
 - 5.2.5. Scopurile și finalitățile demersului didactic
 - 5.2.6. Elevul, beneficiar al modelului educativ: modalități inedite de monitorizare și evaluare a performanțelor școlare
 - 5.3. Între intuitiv și analitic, online.
Considerații privind impactul crizei asupra educației
 - 5.3.1. De la sensibilitate și rațiune, ce am avut a învăța
 - 5.3.2. Despre calea de mijloc a înțelepciunii creatoare:
 - 5.4. Concluzii novator deschise: altfel, a fi elevi
- Capitolul 6. STRATEGII METODOLOGICE DESCHIZĂTOARE
DE DRUM
- 6.1. Pledoarie pentru un model educativ de performanță creatoare
 - 6.2. De la modelarea creativ-educativă la principiile implementate ale Colegiului *Paradis*
- În loc de concluzii:
- TRANSDISCIPLINAR, CONȚINUTURI INTEGRATE ALE
ÎNVĂȚĂRII CREATIVE
- 1. Educația performantă: o integratoare viziune semiotică
 - 2. Despre un viitor al educației performante care deja este
 - 3. Poate, deja, transdisciplinaritatea
- BIBLIOGRAFIE

CONSIDERAȚII INTRODUCATIVE

Cercetarea de față – subordonată *filosofiei practice* – propune o *viziune integratoare* asupra fenomenului educațional contemporan, densă din punct de vedere al *conceptelor structurale* implicate și, respectiv, novatoare din punctul de vedere al *relațiilor funcționale angajate*. Astfel, o atare perspectivă *vol d’oiseau* privilegiază – cel puțin în secvența teoretică a cercetării – *relaționarea* câtorva concepte-cheie pe care procesul educației actuale le presupune și anume:

- ***Cunoaștere → Învățare → Creativitate.***

Acestei legături statornicite istoric i se adaugă încă două paradigme actuale și anume:

- ***Inter- / Trans-disciplinaritatea și Tehnologia Computațională.***

Toate acestea, conectate sub cupola *semioticii*, îngăduie împlinirea obiectivului major al tezei:

- ***Performanța Creativ-Educativă.***

O atare integratoare viziune – care descrie în puține cuvinte sensurile (pr)axiologice ale cercetării de față – se întemeiază pe resursele educative dobândite în două chipuri și anume:

— Pe de o parte, aceasta a izvorât din experiența “lucrului viu” cu mai multe generații de elevi deschiși la *cunoaștere și învățare inovatoare*, în contextul aspirației de a așeza pe *temeiuri*

internațională o inedită strategie educativă, de aproape două decenii funcțională la Iași: *Paradis International College*, o instituție școlară-pilot care întrepătrunde specificul didactic românesc cu direcțiile performante ale *curriculum*-ului Cambridge.

— Pe de altă parte, rezultatele cercetării de față au fost stimulate – cu precădere în secvența finală a ei – de imperativa necesitate de a *optimiza actuala strategie educativă*, ca urmare a unei generale crize de valori – social-economice și culturale, geopolitice implicit – declanșată de puternica pandemie cu care omenirea a fost datoare să se confrunte recent.

O confruntare tensionantă atât de complexă impune o atitudine la fel de amplă, în care filosofia și practica educativă se cuvine să își conjuge eforturile spre a elabora un model deopotrivă “terapeutic” și “profilactic” pentru ieșirea din criză. Ne referim la un model educativ care, printr-un adecvat *mutatis mutandis*, este dator să ia în seamă avertismentul implicit al lui André Malraux, reformulat astfel: “*Secolul XXI va fi al unei educații spirituale și tehnologii creative – bazate pe o etică a întregului uman –, sau nu va mai fi deloc*”.

Realitatea pe care o trăim vădește că o atare atenționare trebuie luată în seamă cu toată seriozitatea, printr-o strategie pe care cercetarea de față își propune să o împlinească.

1. DESPRE STRUCTURA CONCEPTUAL-METODOLOGICĂ A CERCETĂRII

În sinteză, rezultatele procesului de cercetare pe care teza îl presupune sunt urmărite în raport cu cele două aspecte definitorii ale oricărui demers științific riguros și anume:

- *Domeniul de interes* al cercetării ("limbajul-obiect"), sintetizat prin sintagma *performanță creativă* a procesului didactic-educativ, vizează unul dintre cele mai "fierbinți" aspecte ale devenirii umane. Implicând modul în care însăși istoria societății umane evoluează, acest proces valorifică o capacitate esențială a ființei umane și anume: *capacitatea de a cunoaște și de a învăța strategia punerii a noului peste vechi, a mai noului peste nou și așa mai departe*. În acest chip se pot realiza efecte social-culturale și tehnico-științifice din ce în ce mai performante, coerent subordonale actualei *Revoluții Wellbeing* a ființei umane¹.

Având în vedere că orice acțiune conștientă (umană) poate fi novatoare și eficient(izat)ă, combinația sinergică dintre "nou" și "eficient" dezlimitează ramificațiile potențiale ale cercetării. Iată doar una dintre accepțiunile pe care Umberto Eco le ia în seamă în lucrarea sa: *Opera deschisă*², în care se justifică faptul că posibilitățile de

¹ James McWhinney, *The Wellbeing Revolution*, Kindle Edition, 2011.

² Umberto Eco, *Opera deschisă*, Editura Paralela 45, București, 2006.

generare ale unei “opere” (*Cum să facem o teză...?*³, se întreabă semioticianul italian) – cât și variantele sale de interpretare la nivelul receptării – sunt deschise, adică practic nelimitate.

● **Strategia metodologică** a cercetării (“meta-lingvajul”) vizează conjuncția dintre semiotică și creatologie (euristică), particularizată la nivelul demersului educativ. O astfel de strategie se derulează pe axa unei *inter- și multi-disciplinarități* deschisă în cele din urmă către o *transdisciplinaritate* specifică actualității cognitiv-educative⁴. Aceasta, având în vedere că omul – copilul / adolescentul supus instrucției-educației, subiect al tezei de față – presupune varii modalități bio-psiho-logice de a fi înțeles și implicit stimulat către performanța creatoare.

Relația dintre un atare cuprinzător *limbaj-obiect* și un *meta-lingvaj* atât de complex presupune cu necesitate statuarea unei relații conceptual-metodologice unificatoare, respectiv perspectiva unei situații de analiză integratoare: aceea a *dialecticii semn-semioză*, descriind *utilizarea creativă a semnelor* în procesul de comunicare.

Urmărind acest obiectiv, teza integrează coerent cunoștințele de factură filosofică dobândite pe parcursul pregătirii doctorale, cu reperele unui practici educative obiective, modelând

³ Umberto Eco, *Cum se face o teză de licență?*, Editura Polirom, Iași, 2006.

⁴ Basarab Nicolescu: *Transdisciplinaritatea*. Manifest, Editura Junimea, Iași, 2007.

pașii unei *sinergii constructive* novatoare, în care întregul este mai mult decât suma părților constitutive.

Sub această cupolă, extrapolând terminologia lui Noam Chomsky de la nivelul propoziției la nivelul textului⁵, putem spune că "*structura profundă*" a tezei (pașii logic esențializați ai cercetării), devine temei al unor "*structuri de suprafață*" (detalii situaționale, practic-aplicative ale domeniului de cercetat adică), subordonându-se astfel unui deziderat esențial: ieșirea societății umane în general – a celei românești în particular – cu urmările unei crize funciare, aspirație pentru care *educația creativ-performantă* reprezintă o implicită măsură.

*

* *

În acest context, pare a fi un lucru firesc să afirmăm că între *cunoaștere și învățare* se instituie o nemijlocită legătură, câtă vreme cea dintâi – *cunoașterea* – reprezintă o premiză *sine-qua-non* pentru cea din urmă, *învățarea*. O atare conjuncție se întâmplă pentru că suntem datori mai întâi să dobândim o anumită orientare cognitivă asupra celor pe care avem a le asuma printr-o statornică înțelegere și memorare, spre a le transforma apoi în principii (pr)axiologice de viață, de acțiune. Principii care, la rândul lor vor

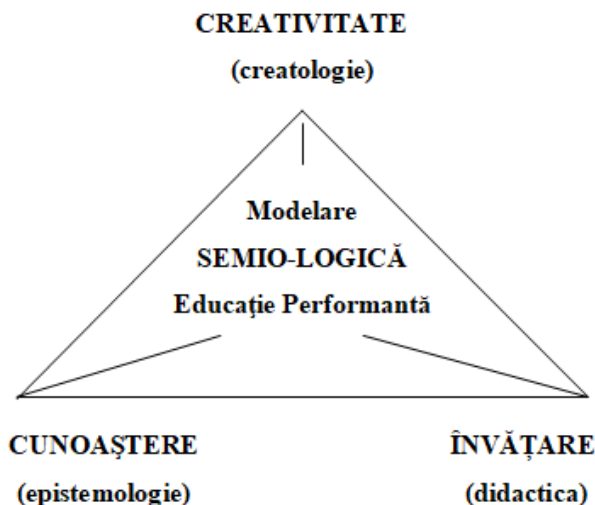
⁵ Noam Chomsky, *Aspects of the Theory of Syntax*, MIT Press, Cambridge, Mass., 1965.

putea îngădui – pe măsura dobândirii lor – o nuanțare din ce în ce mai creativă, mai novator adaptată contextului social-istoric și cultural al epocii.

În esență, regăsim în această dialectică legătura celor două trepte majore ale procesului de învățământ: *instrucția* (cognitivă) și *educația* (auto-formativă), căreia i se adaugă criteriul unificator pe care teza îl valorizează explicit: acela al *creativității*.

Or, tocmai acest proces în care cunoștințele învățătorului sunt așezate sub ochii învățăcelului într-un tristadial ciclu – *cunoaștere* → *învățare* → *aplicare creativă* – este cel pe care se bazează eficiența sistemelor de învățământ de-a lungul timpurilor, începând de la sistemul paideutic și peripatetic al școlilor filosofice de cândva și până la cel *e-learning* al timpului actual. Un proces a cărui cunoaștere devine – el însuși fiind creativ asumat – univers *conceptual-metodologic* al cercetării de față, subordonat finalităților (pr)axiologice pe care prezentul și mai ales viitorul educației umane le presupune cu necesitate.

În sinteză, așezând în relație grafică relația dintre conceptele deja definite vom găsi schema sintactică pe care titlul tezei noastre de doctorat o cuprinde:

Luâ

nd în seamă conceptele presupuse de o atare integratoare sintagmă – *cunoaștere și învățare creativă* – putem afirma că sensurile acesteia se subordonează orizontului filosofiei practice prin aceea că:

— *cunoașterea și învățarea* reprezintă dimensiuni majore ale gnoseologiei și, prin aceasta, ale filosofiei însăși, întrucât: “Semnele trebuie întâi învățate spre a fi apoi înțelese”⁶.

— *creatologia*⁷ – prin euristică, logica procesului novator – se constituie ca un demers de referință al filosofiei generale;

⁶ Aurel Codoban, *Textual and Virtual reality: from Knowledge Cultures to Communication Cultures*, în: *From Thought to Act: Semiotic Perspective*, Performantica, Iași, 2014, p. 45.

⁷ Traian D. Stănculescu (coord.), Vitalie Belousov, Ion Moraru, *Tratat de creatologie*, Editura Performantica, Iași. 1998.

— *semio-logica* (semiotica) la rândul ei, ca știință a tuturor semnelor, se subordonează sensurilor majore ale filosofiei practice prin performarea (pr)axiologică a *limbajului natural* și, implicit *artificial* (digital), de care demersul cognitiv-asumptiv al tezei se prevalează.

Astfel, prin implicarea acțiunii *creator-novatoare* la nivelul cognitiv și – prin învățare personalizată – la nivelul valoric-aplicativ al ființei umane, lucrarea de doctorat devine un instrument de susținere a celei mai importante *finalități practice a filosofiei*: transformarea societății umane într-una a binelui și adevărului, a frumosului și utilului. O actualizată imagine a principiului *kalokagathiei* pe care Platon îl postula în dialogul *Timaios*⁸.

În sinteză, sub cupola acestei finalități este firesc să evidențiem câteva aspecte de structural-funcționale ale cercetării. Astfel, *dimensiunea interdisciplinară* a tezei rezultă din aceea că:

— pe de o parte, ea este construită în interiorul filosofiei practice însăși, prin conjuncțiile logic-aplicative care unesc ramurile acesteia: epistemologia și axiologia, praxiologia și creatologia etc.;

— pe de altă parte, demersul filosofic (cognitiv) este corelat nemijlocit cu discipline umaniste relativ distincte, precum antropologia, psihologia și sociologia, pedagogia și metodică etc.

8 Platon, *Timaios*, în: *Opere* vol. VII, trad. Cătălin Partenie, Editura Științifică, București, 1993, pp. 131-217.

Regăsim astfel, în termenii învățământului actual, pledoaria pentru *o strategie instructiv- educativă novatoare*, subordonată intereselor unor generații umane pe cale de devenire. Implicit, aceasta reprezintă tocmai aspirația din urmă a propriului nostru efort de cunoaștere și învățare creativă: împletirea filosofiei – cu toate ramurile sale – și cele ale pedagogiei / metodicii generale și specifice într-unul și același proces integrator, instructiv-educativ și creator.

*

În consens cu majoritatea specialiștilor, trei categorii de *funcții și scopuri majore* se deja amintite se subordonează acestui proces de maturizare – deopotrivă *filosofic*⁹ și *metodico-didactic*¹⁰ –, astfel:

- *funcția cognitivă* definește – filosofic vorbind – o misiune de selectare, prelucrare și transmitere a unui potențial de cunoștințe, fiind împlinită – în plan didactic – prin intermediul profesorului care mediază creator trecerea acestor valori sociale către individ (elev, student etc.); dominantă în acest proces este *dimensiunea cognitiv-instructivă*;

- *funcția axiologică* – asumată filosofic – se referă la constituirea și dezvoltarea personalității spirituale, la statuarea potentialului de cognitiv-cultural și profesional al subiectului uman,

⁹ Constantin Cucoș, *Educația. Reîntemeieri, dinamici, prefigurări*. Editura Polirom, Iași, 2017.

¹⁰ Vincenty Okon, *Didactica generală. Compendiu (versiune programată)*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1974.

prin strategii didactice de devenire creativă; *dimensiunea (auto)educativă* este decisivă în această etapă a devenirii permanente a subiectului uman;

● *funcția praxiologică*, de inserție social-economică a celui deja instruit și educat, implică prefacerea activă a actului instructiv-educativ în act social; în această fază, *dimensiunea creatoare* – asociată demersului instructiv-educativ – este esențială.

Corelarea celor trei deschideri formative mai sus numite implică – dintr-o perspectivă integratoare, văzută de deasupra – *viziunea transdisciplinară* oarecum prefigurată a lucrării. Această viziune transcende *metodologic – semiologic și creatologic*, prin *semnele limbajului creativ* adică – specificul oricăror cunoștințe particulare, implicat inter- și pluri-disciplinare, situând performanța educativă la interfața dintre discipline și dincolo de ele.

Astfel, prefigurarea ipostazelor conceptual-metodologice ale tezei a fost încheiată, dar – totodată, într-o bună măsură – lăsată deschisă extensiei aplicative care s-ar cuveni să urmează.

2. OBIECTIVE ALE UNEI INTEGRATOARE MODELĂRI SEMIO-LOGICE

Creativitatea, iată unul dintre imperativele cardinale ale contemporaneității!

Ne referim la un principiu care justifică faptul că, în condițiile complexei crize cu care societatea omenească se confruntă, "suprastructura" sau "educația creativă" trebuie să reorienteze performant "infrastructura" procesului didactic, respectiv suportul material-logistic al acestora, instrumentele necesare potențialului de susținere, de la cretă și substanțele de laborator, până la computer și simulările cu ajutorul acestuia. Aceasta în condițiile în care, într-o anumită măsură, strategiile de învățare *face-to-face* s-au impus prin forța lucrurilor înlocuite cu *învățarea online*. Or, o atare modificare de paradigmă nu se poate face decât gândind viitorul din momentul prezentului încă, adică prin ceea ce s-a numit: *învățare creativă sau inovativă*¹¹.

În condițiile tensionante amintite în cele de până acum, cu care societatea umană se confruntă, necesitatea unei reconsiderări a viziunii privitoare la educația generală și specifică a tinerei generații se impune cu necesitate. Obiectivele majore ale unui atare imperativ se regăsesc principial dezvoltate pe parcursul celor două părți complementare ale tezei și anume:

(1) Cea dintâi parte, de factură *teoretică și analitic-metodologică*, cuprinde o redefinire în termeni semiotici a patru

11 George Văideanu, *Educația la frontiera dintre milenii*, Editura Politică, București, 1988.

activități de factură filosofică – *cognitivă, asumptivă, creativă, educativ-integrativă* – asociate *procesului educativ performant*. Cu alte cuvinte, această primă secvență a cercetării corespunde unui obiectiv strategic cuprinzător, care în general lipsește demersului metodic: *corelarea etapelor demersului educativ într-o viziune filosofică (semiotică) integratoare*. O atare viziune asigură procesului educativ dimensiunea unei *înțelegeri dialectice și inter- și trans-disciplinare*, respectiv dimensiunea unui proces fluent în care fiecare dintre participanții umani – educatori și educați – trebuie să cunoască principial și secvențele specifice partenerului de dialog. Tocmai o atare perspectivă holistică îi îngăduia lui Constantin Noica să afirme – în consens cu Léon Bloy – că într-un proces educativ nu se știe cine dăruiește și cine primește¹².

(2) Cea de a doua parte a lucrării, de *factură analitic-pragmatică*, cercetează în termenii metodologiei semiotice performanțele instructiv-educative dobândite de elevii unei școli-pilot – Colegiul Paradise-Cambridge din Iași –, la a cărei statornicire am contribuit. Ca atare, rezultatele concrete ale acestei analize – corelate în cunoștință de cauză cu concluziile deja formulate în prima parte a cercetării – reprezintă premiza-suport pentru cel de al doilea obiectiv major ale tezei: *configurarea unei modelări strategice (know-how) în măsură să permită o educație performantă*.

12 Constantin Noica, *Jurnal filosofic*, Humanitas, București, 1990, p. 27.

Urmărind capitolele tezei subordonate celor două secvențe principial descrise, cercetarea deslușește următoarele *obiective derivate* ale cercetării, decurgând logic unul din celălalt:

■ **Partea 1. Paradigma cunoașterii și învățării creative: ipostaze conceptual-metodologice**, cuprinde patru capitole care – în chip complementar – își propun să urmărească trasee precum:

Capitolul 1 – Temeiuri filosofice ale educației – conturează câteva probleme corelate ale universului de discurs al tezei, aspecte de natură etică cu precădere, deslușind implicit strategiile semio-logice cu care se operează în lucrare: dimensiunile structurale ale semnului (semnificant vs semnat vs semnificare), metoda analizei triadice a semiozei educative (sintactică, semantică, pragmatică), analiza situațională (hexadică, graful semiotic) etc.

Capitolul 2 – Cunoaștere, învățare, creativitate: dimensiuni majore ale educației – redefiniște în termenii analizei semiotice conceptele de referință ale cercetării – *cunoaștere* (analiza structurală), *învățare* (analiza situațională), *creativitate* (analiza triadică) –, evidențiind implicit conjuncțiile lor majore: cunoaștere și învățare creativă.

Capitolul 3 – Interdisciplinaritate și “computer science”: *premise ale performanței educative* – se referă la principiul unității de cunoaștere și acțiune creatoare întemeiat pe *întrepătrunderea limbajelor de cunoaștere și acțiune umană*, având ca principiu integrator *strategiile computaționale*, parțial derulate

on-line, în condițiile păstrării însă a “educației vii”, nemijlocite, ca nucleu dur al performanței didactice.

■ **Partea a 2-a. Spre un model de educație creativă performanță: ipostaze semiotice**, în care sunt urmărite analitic două probleme corelate, vizând o realitate performantă care poate fi maximizată în termenii metodologiei semiotice:

Capitolul 4 – Analiza semiotică a unui sistem românesc de educație performantă – descrie în termeni semiotici principiile de funcționare ale unei instituții de învățământ, recunoscută deja pentru performanțele obținute pe linia educației creative, implicând:

— principii generale de organizare și funcționare a instituției de învățământ;

— strategii inițiale și finale de evaluare / validare a potențialului creator al elevilor, de la analiza Torrance etc. la evidențierea complementară a performanțelor școlare ale tinerilor;

— evaluarea semiotică a performanțelor didactice în condițiile învățământului online: funcții și disfuncții;

Capitolul 5 – Educația creativă în condiții de criză: învățarea online, studiu de caz – presupunând:

— aplicarea metodei analizei situaționale la interpretarea educației performante;

— contribuții ale metodologiei semio-logice (structural-funcțională, optimizatoare) și creatologice.

Capitolul 6 – Strategii metodologice deschizătoare de drum

– se referă la:

— elaborarea unui model strategic de stimulare a învățării creative;

— evaluarea parametrilor unei școli-pilot, în consens cu metodologia mai sus propusă.

Concluzii deschise: *Quo vadis, homine?* reprezintă secvența din urmă a cercetării, care sintetizează:

— modul în care teza a răspuns creativ principalelor probleme ale educației actuale, justificând principiul deja formulat: *Creatori, împreună...*;

— *strategiile de inserție în universul de valori internaționale*, constituindu-se ca o aplicație praxiologic-normativă a celor urmărite în teză și dovedind faptul că educația românească implică o potențialitate de excelență, devenită la rândul ei un model bun de urmat.

Ca o observație de principiu, finală, se cuvinte evidențiat faptul că – având în vedere construcția holografică a tezei – fiecare parte (capitol) cuprinde referințe la întregul cercetării, ceea ce asigură deopotrivă coerența și ineditul cercetării.

*

Sintetizând, am putea spune că teza are ca finalitate praxiologică două secvențe interconectate strategic:

— "*formarea formatorilor*", o mult clamată finalitate practică a cercetării, pentru ca – în condițiile unei noi paradigme educative – aceștia să fie capabili să asigure educația creativă a tinerilor la a cărei educație contribuie;

— *transferul performanței educativ-creatoare*, deja dobândite în procesul de cunoaștere-învățare, la nivelul întregii societăți umane, prin activități profesionale novatoare, prin emergențe deschizătoare de drum, prin abordarea creatoare a vieții însăși.

Așadar, *profesori / învățători* → *elevi / studenți* → *profesioniști / creatori* ai unei societăți pe cale de prefacere, iată circuitul deschis care are ca "nucleu dur" ceea ce reprezintă excelența formativă, performanța educativ-creativă a contemporaneității: scopul din urmă al cercetării noastre.

3. ÎN SINTEZĂ, INTERPRETĂRI ALE UNEI SEMIOZE DESCHISE

Considerațiile preliminare de mai sus justifică – chiar de la bun început – opțiunea noastră pentru structurarea unei teze de doctorat oarecum dificilă, având în vedere că situațiile contextuale aparte impun deopotrivă abordări conceptual-teoretice, dar mai ales soluții practic-aplicative deosebite. Astfel, atare soluții nu sunt concepute (doar) pentru rezolvarea unor aspecte punctuale, ci sunt raportate coerent unui întreg complex situațional, prezent sau viitor.

În aceste condiții, teza este întemeiată pe următoarele principii:

— Opțiunea pentru o teză construită extensiv pe “orizontală” problemei educației – pe amplitudinea unor concepte filosofice conectate procesual demersului educativ (cum ar fi înlănțuirea dintre *cunoaștere* → *învățare* → *creativitate*), în locul unei cercetări preponderent “verticale”, elaborate monografic, cum în mod obișnuit se construiește cu mai mare ușurință o cercetare doctorală: prin analiza aprofundată, extensivă, doar a unuia sau altuia dintre conceptele “grele”, precum cele mai sus amintite.

— Analiza unor atare concepte este deopotrivă *dificilă* și *posibilă*, confruntându-se cu aspecte precum:

a) Dificultatea cercetării rezultă din natura aparent diferită a conceptelor, venind dinspre discipline diferite cum ar fi, bunăoară: *gnoseologia*, *didactica*, *creatologia*. O atare abordare ar putea crea impresia unei anume eterogenități a cercetării, prin multitudinea aparentă a conceptelor luate în seamă. În realitate, însă, posibilitatea interpretării unitare rezultă din faptul că conceptele analizate sunt subordonate unuia și aceluiași proces educativ, aspirând să fie creativ-performant.

b) Analiza fiecăruia dintre aceste concepte presupune utilizarea unora și acelor analize situaționale, cum ar cele de tip poligonal-hexadic, de exemplu. Desigur, că datorită repetării acestui tip de analiză în mai multe conjuncturi ale tezei, o anume „redundanță metodologică” ar putea fi observată pe parcursul cercetării. Dar, tocmai această redundanță reprezintă condiția unității cercetării, respectiv a finalizării ei printr-un model integrator.

În sinteză, putem afirma că ceea ce am urmărit în finalitatea practică a tezei este *sinergia efectului de procesualitate integrativă*, respectiv aceea de a evidenția performanța educativă în diferitele faze ale întregului ei. Ne referim implicit la faptul că:

- Valorificarea acestui efect de sinergie, regăsit încă pe linie aristotelică, potrivit căruia “întregul poate fi mai mult decât suma părților”, reprezintă o oportunitate adecvată situațiilor de criză, rămânând însă la fel de eficientă pentru situațiile de după ieșirea din criză. În acest sens, am putea spune că teza de față este construită pe paradigma trecerii de la o “educație a crizei” – forțată de menită să depășească o anume “criză a educației”, cum ar fi spus Constantin Noica¹³.

- Tentativa de a valorifica principiile unei *dialectici a contrariilor*, a “logicii dinamice a contradictoriului” de care vorbește Ștefan Lupașcu¹⁴, al adesea dificil de împăcat, reprezintă temeiul logic (semio-logic, creatologic) pe care teza este concepută, interferând cunoașterea istorică și cea prezentă, intuiția și rațiunea, spiritualitatea teologică sau filosofică cu cea științifică și tehnologică etc.

Toate aceste principii – în pofida dificultăților cu care ele însele se confruntă conceptual – vor fi valorificate pe parcursul uneia sau alteia din secvențele cercetării, care împreună vor genera sinergia pe care modelul educativ ce finalizează teza o îngăduie și activează.

¹³ Constantin Noica, *Șase maladii ale spiritului contemporan*, Humanitas, București, 2012, p. 54.

¹⁴ Ștefan Lupașcu, *Logica dinamică a contradictoriului*, Editura Politică, București, 1983.

BIBLIOGRAFIE

- Aristotel, *Metafizica*, trad. și note de Andrei Cornea, Humanitas, București, 2007.
- Bădeanu, Laura, *Abordarea de tip integrat a conținuturilor învățării*, Revista Educației, EDICT, 10 aprilie 2018.
- Belous, Vitalie, *Bazele performanței, ingineria performanței umane*, Editura Performantica, Iași, 1995.
- Biblia* sau *Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament*, trad. Dumitru Cornilescu, Societatea Biblică, București, 1931, Geneza 1:26-27.
- Boudon, Raymond, *L'inegalité de chances*, Pluriel, Paris, 2011.
- Caluschi, Mariana, *Managerul inventator. O nouă profesie*. Editura Performantica. Iași, 2002.
- Carpov, Maria, *Sémiotique et communication*, Notes de cours en guise d'introduction, Editura „Alma mater“, Bacău, 2004.
- Charon, Jean, *L'Esprit, cet Inconnu*. Paris: Albin Michel, 1977.
- Chețan, Octavian (coord.), Radu Sommer, *Dicționar de filozofie*, Editura Politică, București, 1978.
- Chomsky, Noam, *Aspects of the Theory of Syntax*, MIT Press, Cambridge, Mass., 1965.
- Ciolan, Lucian, *Învățarea integrată*, Editura Polirom, Iași, 2008.
- Ciulei, Tomiță, *Mic tratat de gnoseologie*, Editura Lumen, Iași, 2014.
- Codreanu, Theodor, *Transmodernismul*, Junimea, Iași, 2005.
- Concise Oxford English Dictionary*, Twelfth Edition, Oxford Languages, 1998.

- Codoban, Aurel, *Textual and Virtual reality: from Knowledge Cultures to Communication Cultures*, în: „From Thought to Act: Semiotic Perspective”, Performantica, Iași, 2014
- Codoban, Aurel, *Semiotica gestuală*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2014.
- Constantinescu, Paul; Traian D. Stănciulescu, *Ierarhiile luminii: conexiuni metafizice*, Editura Aritha, Iași, 2019.
- Cozma, Carmen, *Elemente de etică și deontologie*, Editura Universității "Alexandru I. Cuza" din Iași, 1997.
- Cucoș, Constantin, *Educația. Reîntemeieri, dinamici, prefigurări*. Editura Polirom, Iași, 2017.
- Dancy, Jonathan, Ernest Sosa, *Dicționar de filosofia cunoașterii*, volumul 1, Editura Trei, București, 1999.
- Deely, John, *Bazele semioticii*, Editura All, București, 1997.
- Descartes, René, *Discurs despre metodă*, ed. Academiei Romane, București, 1990.
- Didier, Julia, *Dicționar de filosofie*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1996.
- Eco, Umberto, *Opera deschisă*. Editura Paralela 45, București, 2006.
- Eco, Umberto, *Cum se face o teză de licență?*. Editura Polirom, Iași, 2006.
- Eco, Umberto, *Tratat de semiotică generală*, Editura științifică și Enciclopedică, București, 1982.
- Einstein, Albert, *Cum văd eu lumea?*, Humanitas, București, 1932.
- Falckenberg, Richard, *History of Modern Philosophy*, Good Press, 2019.
- Fleming, ND. *I'm different; not dumb. Modes of presentation (VARK) in the tertiary classroom*. In: Zelmer A, editor. „Research and

- Development in Higher Education, Proceedings of the 1995 Annual Conference of the Higher Education and Research Development Society of Australasia (HERDSA)”. Vol. 18. Higher Education Research and Development;1995.
- Forrester, Jay Wright, *Counterintuitive Behavior of Social Systems*. Alumni MIT, 1971.
- Gagné, Robert, *Condițiile învățării*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1975.
- Gardner, H., *Inteligențe multiple. Noi orizonturi*, Editura Sigma, 2007.
- Guilford, J.P., *Les dimensions de l'intellect*, în: « L'analyse factorielle et ses applications », Conseil National de Recherche Scientifique, Paris, 1955.
- Guilford, J.P., *The Nature of Human Intelligence*, McGraw-Hill, N.Y., 1967.
- Guliciuc eds., *Philosophy of Engineering and Artifact in the Digital Era*, Cambridge Scholars Publishing, Academic Publishers, 2010.
- Harold D., Lasswell, *The Communication of Ideas: A Book of Reading*, Ed. Lyman Bryson, New York, 1948.
- Harris, Sam, *Liber arbitru*, Curtea Veche, București, 2019.
- Huizinga, Johan, *Homo ludens*, Humanitas, București, 2003.
- Ioan, Petru, *Adevăr și performanță. Pretexte și contexte semio-logice*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1987.
- Ionescu, Nae, *Curs de metafizică*, Humanitas, București, 1995.
- Iosif, Gh., *Activitatea cognitivă a operatorului uman*, Editura Academiei, București, 1994.

- Jinga, Ioan, *Educația permanentă*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979.
- Jung, Carl Gustav, *Puterea sufletului*, Trad. de Suzana Holan, Editura Anima, 1994.
- Kant, Immanuel, *Prolegomene la orice metafizică viitoare care se va putea înfățișa drept știință*, București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1987.
- Karl, Pribram, *The Form Within*, Prospecta Press, NY, 2013.
- Klann, Gene, *Crisis Leadership, Center for creative leadership*, London, 2020.
- Kolb, D.A., *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Prentice Hall, Englewood Cliffs: New Jersey, 1984.
- Kuhn, Thomas, *Structura revoluțiilor științifice*, Humanitas, București, 2008.
- Lipton, Bruce H., *The Wisdom of Your Cells: How Your Beliefs Control Your Biology*, Sounds True Ed., London, 2006.
- Lotman, Juri, *On the semiosphere*. In: „Sign Systems Studies 33.1”. Tartu: University of Tartu Press, 2005.
- Lungu, Viorelia, *Caracterul inovativ al educației prospective*, Didactica Pro..., nr. 1 (153), 2009.
- Lupașcu, Ștefan, *Logica dinamică a contradictoriului*, Editura Politică, București, 1983.
- Marcus, Solomon, *Tipuri de înțelegere în cunoașterea contemporană*, în: „Cartea interferențelor”, Ștefan Berceanu s.a. (coord.), Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985.
- Marcus, Solomon, *Provocarea științei*, Editura Politică, București, 1988.

- McWhinney, James, *The Wellbeing Revolution. Mastering Extraordinary Human Living*. James McWhinney, 2011. Paperback
- McWhinney, James, *The Wellbeing Revolution*, Kindle Edition, 2011.
- Mednick, S. *The associative basis of the creative process*. Psychological Review, 69(3), 1962.
- Miclea, Mircea, *Psihologia cognitivă. Modele teoretico-experimentale*. Iași: Polirom, 1999.
- Moscovici, Serge; Fabrice Buschini (coord.), *Metodologia științelor socioumane*, Editura Polirom, Iași, 2007
- Moreno, J. L., *Theory of Spontaneity-Creativity*, in: „Sociometry”, Vol. 18, No. 4, Nov., 1955.
- Munteanu, Anca, *Psihologia vârstelor adulte și ale senectuții*, Editura Eurobit, Timișoara, 2004.
- Munteanu, Anca, *Incursiuni în creatologie*, Editura Roco, Timișoara, 1995.
- Munteanu, Anca, *Psihologia transpersonală. Peregrinaj dincolo de val*. Editura For You, București, 2016.
- Nicolescu, Basarab, *Transdisciplinaritatea. Manifest*. Editura Junimea, Iași, 2007.
- Nietzche, Friedrich, *Așa grăit-a Zarathustra*, Humanitas, București, 2018.
- Noica, Constantin, *Șase maladii ale spiritului contemporan*, Humanitas, București, 2012.
- O'Connor, Josheph; John Saymour, *Introducere in NLP*, Editura Curtea Veche, București, 2019.
- Okon, Vincenty, *Didactica generală. Compendiu (versiune programată)*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1974.

- Peirce, Charles S., *Semnificație și acțiune*, antologie realizată de Delia Marga și Andrei Marga, Editura Humanitas, București, 1990.
- Peters, Francis E. *Termenii filosofiei grecești*, Humanitas, București, 1993.
- Platon, *Timaios*, în: „Opere” vol. VII, trad. Cătălin Partenie, Editura Științifică, București, 1993.
- Platon, *Protagoras*, în: „Opere” vol. 1, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1975.
- Platon, *Cratylus*, în: „Opere”, vol. III, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978.
- Poenaru, Aritia D., *Arhitectura luminii. Inițiere în semiotica formelor sacre*, Performantica, Iași, 2013.
- Popper, Karl, *Logica cercetării*. Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981.
- Posescu, Alexandru, *PLATON. Filosofia Dialogurilor*, Editura Științifică, București, 1971.
- Rusan, Romulus, *O discuție la masa tăcerii și alte convorbiri subiective*, Editura Eminescu, București, 1976.
- Rusu, Liviu, *Eseu despre creația artistică*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989.
- Schwartz, Bertrand, *Educația mâine*, EDP, București, 1976.
- Saint-Victor, Hugo, *Didascalicon*, Editura Polirom, Iași, 2013.
- Sartre, Jean-Paul, *The Psychology of the Imagination*, Oxfordshire, Routledge, 1991.
- De Saussure, Ferdinand, *Curs de lingvistică generală*, Editura Polirom, Iași, 1998.

- Sfetcu, Nicolae, Știința. *Filosofia științei*, Editura Multi-Media Publishing, 2018.
- Simondon, Gilbert, *Being and Technology*, Edinburgh University Press, 2012.
- Stănciulescu, Traian D. (coord.), Vitalie Belousov, Ion Moraru, *Tratat de creatologie*, Editura Performantica, Iași. 1998.
- Stănciulescu, Traian D. *La început a fost semnul. O altă introducere în semiotică*, Performantica, Iași, 2004
- Stănciulescu, Traian D., *Introducere în filosofia creației umane*, Editura Junimea, 2005.
- Stănciulescu, Traian D., *Semiotics of light. An integrative approach to human archetypal roots*, Editura Cristal-Concept, Iași, 2003.
- Șchiopu, Ursula; Emil Verza. *Psihologia vârstelor*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1997.
- Șoitu, Laurențiu, *Psihologia comunicării*, Institutul European, Iași, 2002.
- Talbot, Michael, *Universul Holografic*, Cartea Daath, București, 2006.
- Văideanu, George, *Educația la frontiera dintre milenii*, Editura Politică, București, 1988.
- Wilhelm Leibniz, Gottfried, *Eseuri de teodicee*, Traducere de Diana Morărașu și Ingrid Ilincn Editura Polirom, Iași, 1997.
- Wittgenstein, Ludwig. *Tractatus logico-philosophicus*, Editura Humanitas, București, 1991.

